

Nr 387.

Av herr **Werner**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 277*, med förslag till lag om avverkningskyldighet.

Jämlikt lag av den 12 april 1940, vilken sedermera utsträckts att gälla till den 30 juni 1942, åligger det ägare av skogsmark eller innehavare av avverkningsrätt att avverka ved till avsalu till den myckenhet och enligt de föreskrifter, som vederbörande kristidsstyrelse efter anvisningar av statens bränslekommission bestämmer. Underlåter någon sådan avverkning, må tvångsutsyning och avverkning äga rum för kronans räkning.

Redan nu föreligger alltså en mycket långt gående och vid tillämpning enligt sista stycket fullt effektiv lagstiftning på bränsleförsörjningens område. Denna tvångslagstiftning har huvudsakligen gått ut över de enskilda skogsägarna, vilka även obestriddigen både själva och genom sina organisationer lojalt ställt sig givna föreskrifter till efterrättelse, trots bristen på arbetskraft och ytterligt försvårade eller fördrjade driftsförhållanden. En närmare undersökning skulle otvivelaktigt ge vid handen, att de enskilda skogsägarna fyllt sin avverkningsplikt i långt högre grad än det allmännas skogar och skogsbolagen. I den mån den enskilde i vissa fall icke kunnat efterkomma honom ålagd vedleverans, har detta ofta berott på bränslemyndighetens helt förklarliga bristande kännedom om de enskilda fastigheters förutsättningar att fylla en schablonmässigt bestämd vedmängd. Det har sålunda förekommit, att fastigheten, i fullständig avsaknad av skog eller med skog otillräcklig för eget behov, ålagts betydande leveransplikt. I den mån dylikt förekommit, visar det endast en uppenbar brist i krisorganets inre konstruktion och, i den mån ett riktigt samarbete skett mellan detta samt skogsvårdsstyrelsen och dess tjänstemän, en betänklig överbelastning av sistnämnda organs arbetskapacitet, en i och för sig mycket allvarlig sak, vilket icke kan läggas fastighetsägaren till last.

Föredragande statsrådet har även konstaterat, »att den skogsägarna med stöd av lagen ålagda avverkningskyldigheten har fullgjorts tillfredsställande och icke i något fall har tvångsavverkning för kronans räkning förekommit». Då statsrådet efter denna slutledning föreslår en förlängning av den nuvarande lagens giltighetstid, finnes ingen anledning till större anmärkningar häremot från skogsägarnas sida.

Mot bakgrunden av det ovan angivna konstaterandet förefaller innehållet i den av statsrådet Domö kontrasignerade propositionen nr 277 angående lag om avverkningskyldighet både i hög grad opåkallat och till sin principiella innebörd mycket betänkligt.

Vad statsrådet här föreslår är mindre en förlängning av nu gällande lag

än en utvidgning av tvångsförfarandet till vissa hittills relativt skyddade rättsområden, sålunda i verkligheten en helt ny lag med stadganden, som måste innebära ett upphävande av den lagliga ägarens rätt att ens medverka vid förfogandet över sin egendom; vidare en reservationslös tvångsbestämmelse, som ålägger skogsägaren att inom en av krisorganet stadgad tid och till godtyckligt bestämd myckenhet utföra en viss arbetsprestation, alltså ett reellt ikraftsättande av arbetspliktslagen mot en samhällsgrupp, vilken hittills icke på minsta sätt visat tredska utan tvärtom erkännes hava väl fyllt sin uppgift. Det motiv, som uppgivits ligga till grund beträffande betodlingslagen, kan alltså här icke komma till användning. Ytterligare föreslås skyldighet för den avverkningspliktige att till plats å egen eller *annans mark*, vilken av kristidsorganet anvisats, *vid straffpåföljd, som utmätas av bränselekommissionen*, framforsla veden och vid påföljd ansvara för dess vård även vid tvångsavverkning, för vars utförande kronan själv är ansvarig.

Emot en sådan utveckling i rättstillämpningen, som medgiver att en viss domsrätt överflyttas från domstolarna till ett tillfälligt krisorgan utan varje betryggande kvalifikation på straffrättens område, måste av riksdagen själv resas mycket bestämda hinder. Fråga är, om icke propositionen i detta stycke tangerar och överträder en av de fundamentala principerna i själva grundlagen.

Även i övrigt har lagens tillämpningsområde utsträckts enligt det nya förslaget. För närvarande må ej avverkning åläggas i strid mot sådan inskränkning i rätten härtill, som finnes stadgad i lag eller må hava med stöd av lag föreskrivits. Denna inskränkning i avverkningsplikten föreslås nu i väsentlig mån undanröjd med endast ett par undantag. Sålunda får ej åläggas avverkning i strid mot föreskrift i lagen den 6 juni 1930 om begränsning av rätten att avverka skog å in-tecknad fastighet. Emot det förstnämnda undanröjandet av stadgad inskränkning i rätten att avverka skog kunna både ur principiella och reella synpunkter mycket allvarliga erinringar resas. Om förslaget i denna del nödtorftigt kan motiveras ur samhällsnyttans synpunkt, så är det mindre begripligt, att ett absolut undantag gjorts för fordringsägares intressen, vilka satts över samhällets och skyddats långt framom den nu till synes suspenderade äganderättsprincipen. Jämförelserna torde ge anledning till bittra reflexioner hos skogsägarna.

Det skydd propositionen skenbart bereder för en god skogsvård är så lösligt och motsägande, att bestämmelserna tarva en särskild granskning. I § 2 näst sista stycket angives: »Ej heller må utan tvingande skäl och med mindre Konungen det medgivit avvikelse ske från vad som är förenligt med god skogshushållning.» Enligt § 3 äger emellertid bränselekommissionen besluta om tvångsavverkning hos den som av en eller annan anledning underlåtit att fullgöra sin avverkningskyldighet. För verkställighet av sådan tvångsavverkning bestämmes i § 4, att det *dligger* hl. a. skogsvårdsstyrelsen

att utsyna den för avverkning *bestämda myckenheten eller om sådant finnes vara tillräckligt anvisa den trakt därå avverkningen skall ske.*

Varje skogsman vet, att storleken av ett virkesuttag, vilket nu genom de nya tvångsbestämmelserna skulle komma att omfatta sulfit- och sulfatved, icke kan fastställas skrivbordsmässigt i förväg å till sina förhållanden väsentligt olika skogslotter, utan att skogens produktionskapital och en god skogshushållning genom ett dylikt förfarande allvarligt äventyras.

Storleken av en utstämpling kan sålunda med bibehållande av skogsvårdande synpunkter allenast fastställas vid förrättning å marken av skogs-sakkunniga. Lagförslagets oklara utformning synes dock ge vid handen, att skogsvårdsstyrelsen, vilken härvidlag äger de nödiga kvalifikationerna, försatts i en underordnad skyldighetsställning till det ensamt beslutande krisorganet. Ordalydelsen i § 4, att det åligger skogsvårdsstyrelsen utsyna *den för avverkning bestämda myckenheten* eller att det i visst fall finnes tillräckligt om bränslemyndigheten *endast anvisar den trakt därå avverkningen skall ske*, står i uppenbar strid med den tidigare bestämmelsen att avverkning i regel ej får ske emot vad som är förenligt med god skogsvård. Förutnämnda bestämmelse jämte bestämmelsen att kristidsstyrelsen efter ett mer eller mindre vägledande samråd med skogsvårdsstyrelsen äger att bestämma den myckenhet ved, som skall avverkas, liksom å vilken del av egendomen avverkningen skall äga rum, måste innebära ett allvarligt hot emot en planmässig skogsvård, liksom det ur rent rättslig synpunkt icke lärer kunna försvaras att skogsägare, som förvärvat och under årtal omsorgsfullt vårdat sin skog, enligt förslaget frånhändes rätten att ens medverka vid planläggningen av den ifrågasatta avverkningen. Det psykologiska och praktiska resultatet av ett sådant förfarande torde tyvärr bliva ett helt annat än det propositionen avser.

Vid det förhållandet att tvångsutsyning enligt § 4 skett, eller ha krismyndigheterna helt enkelt *anvisat* viss skogstrakt för avverkning, äger den avverkningsskyldige att anföra besvär hos Konungen. Härvid inträffar det märkliga, att det överklagade beslutet, även om detsamma skulle innebära en ren ekonomisk värdeförstörelse för ägaren eller en påtaglig skogsskövling, skall lända till efterrättelse och fullföljd intill dess anörnlunda förordnas. Skulle en dylik tillämpning följas, så har därmed Kungl. Maj:ts prövningsrätt i realiteten försatts ur funktion.

Sedan nu främst de enskilda skogsägarna under mer än två års tid framskaffat väldiga mängder bränsle, som 3 å 4 gånger överstiger den eljest normala, så har därmed en betydande utrensning av det mindervärdiga virket skett. Vid en i ökad omfattning fortsatt tvångsavverkning måste denna gå ut över de värdefullare virkessortimenten, i vissa fall innebärande ett rent förlustbringande ingrepp i det skogliga produktionskapitalet. Klart är att de rådande normalpriserna på ved och i än högre grad de fastställda garantipriserna, vilka skola tillämpas vid tvångsavverkning för kronans

räkning, i förra fallet icke lämna utrymme för nämnvärt rotvärde och i senare fallet i regel ingenting alls, sedan de stegrade arbetsomkostnaderna avdragits. Att dessa priser ännu mindre utgöra skäligt vederlag för uttag till ved av högvärdigt industrivirke är alldeles givet. Hårdast drabbar denna tvångskonfiskation den ekonomiskt svage eller den som sökt höja kvaliteten på sin skog för att öka dess avkastning. I vissa fall torde inträffa, att vid fullgörandet av vedavverkningskyldigheten avverkaren icke får sina omkostnader täckta utan tillskyndas en direkt penningförlust, vilket i betraktande av ett bakomliggande tvångsäläggande måste anses orimligt.

Ett fastställande av vissa minimivärden för bränslevirket å rot, vilket skulle garantera avverkaren ett skäligt utbyte av sin skog, synes därför vara ofrånkomligt, om vedproduktionen skall kunna vidmakthållas och ökas, särskilt i avlägset belägna skogstrakter.

Även om det måste tolereras, att den enskildes rätt i nödvändig utsträckning inkräktas av livsviktiga samhällsintressen, kan det icke vara försvarligt, att ingreppet göres större än som är ofrånkomligt, och framför allt bör den enskilde så långt möjligt hållas skadeslös.

Stadgandet att avverkningskyldigheten skall vara fullgjord å tid som av kristidsstyrelsen bestämmes är, ehuru bestämmelsen förut funnits i till sina verkningar lindrigare form intagen i den gamla lagen, vid en bokstavig tillämpning fullständigt orimligt. Redan nu är den mänskliga arbetskraften på landsbygden utnyttjad till bristningsgränsen, och genom avfolkningen jämte militärinkallelserna har bristen på arbetskraft ytterligare skärpts. Detta har haft till följd, att jordbrukare och fastighetsägare måste utföra en arbetsprestation, som enligt gällande arbetstidslag icke kan avkrävas andra yrkesutövare. Kristidsstyrelserna eller deras bränsleavdelningar liksom överhuvud taget varje offentligt organ sakna dessutom alla förutsättningar att centralt bedöma de tusentals olika fastighetsinnehavarnas möjlighet att efterkomma dem skrivbordsmässigt ålagd arbetsprestation. Alldenstund propositionen icke ger någon anvisning på hur arbetskraftsproblemet skall lösas och *till vilka priser* denna arbetskraft kan uppbringas, är förslaget härutinnan uppenbart oskäligt. I vissa uttalanden från regeringshåll har antytts, att regeringen icke vill medverka till tvångsbestämmelser mot en viss yrkesgrupp, vilken hittills lämnats full frihet att själv bestämma sina ofta oskäligen arbetspriser och villkor. Här föreligger alltså tillsynes en uppenbar motsättning i regeringens ställningstagande.

Av samma orealiserbara beskaffenhet är bestämmelsen, att den avverkningspliktige skall vid vite vara skyldig upplägga veden å av krismyndigheten anvisad plats å eller utom egendomen. För meddelande av en dylik föreskrift förutsättes en lokalkännedom så ingående, att krisorganet omöjligt kan tillägna sig denna.

Vid bifall till angivna bestämmelse föreligger fara för att betydande mängder ved få ligga kvar i skogen på grund av bristen på dragare och på grund

av de ökade transportkostnaderna. Den nu gällande bestämmelsen om leverans vid med bil farbar väg är härvidlag en förnuftig och fullt användbar lösning.

Det vill synas, som om propositionen helt utformats på basis av bränslekommissionens framställning, ett organ som på grund av sin ställning måste betrakta frågan mycket ensidigt och vara angeläget om att erhålla så stora befogenheter som möjligt. Innan en så skärpt lagstiftning framlagts, vilken till sina verkningar så allvarligt berör svårbedömliga faktorer i det praktiska livet, borde det för föredragande statsrådet hava ägt ett visst värde att inhämta åtminstone någon synpunkt från de organisationer, vilka hittills visat sig vuxna att tillfredsställande lämna sin medverkan vid landets bränsleförsörjning.

De bestämmelser om avverkningsplikt, som redan nu finnas beträffande bränsleanskaffningen, äro fullt effektiva och betryggande. Vid tredska eller underlåtenhet kan bränslemyndigheten föranstalta om tvångsavverkning för kronans räkning. Denna bestämmelse täcker allt vad som behövs på området, för så vitt staten icke åsyftar att på den enskilde övervältra de befarade kostnadsökningar, som ett dylikt förfarande torde komma att medföra. Lagförslagets utvidgning att omfatta även massaveden torde icke heller vara sakligt motiverad. Minskningen i skogsdrivningarna under innevarande vinter beror uteslutande på den stränga kylan samt på bristen å foder åt dragarna och slutligen i mycket hög grad på de stora beredskapsinkallelserna i mars månad, just då kylan gav efter och drivningarna kunnat forceras. Vid normala vinterförhållanden lider intet tvivel om att industrien erhåller nödig råvara utan tillgripande av tvångsåtgärder, vilka lätt kunna leda till rakt motsatta resultat än de åsyftade.

Med det anförda har påvisats, att den ifrågasatta utvidgningen och skärpningen av lagen är omotiverad och obehörlig, att förslaget principiella innebörd och rättsverkningar i viktiga avseenden äro ytterst betänkliga och i tillämpningen främmande för hittills gällande svensk rätt och slutligen att förslaget i själva utformningen företer så allvarliga brister, att betydande skadeverkningar kunna befaras vid en närmare tillämpning av detsamma.

På grund härav hemställes,

att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 277 måtte besluta, att lagen av den 12 april 1940 angående skyldighet att avverka ved måtte med de jämkningar, som kunna finnas nödiga för att åt skogsägaren trygga ett skäligen rotvärde å bränslevirket, erhålla förlängd giltighetstid till och med den 30 juni 1943.

Stockholm den 30 maj 1942.

Osc. Werner.